

УДК 021.026(061.7)

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-3335.2023.1\(29\).280030](https://doi.org/10.18524/2707-3335.2023.1(29).280030)

Макарова Олена Ігорівна,

молодший науковий співробітник

Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського

вул. Володимирська, 62, м. Київ, 01033, Україна

тел.: (044) 218 14 13

e-mail: elenita.makarova@gmail.com

orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1003-025X>

ВАЖЛИВА РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ВОЄННИЙ ЧАС: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНЕ

В статті розглядається важлива роль бібліотек у воєнний час, зокрема, досліджуються можливі шляхи діяльності бібліотек і бібліотечних працівників під час воєнних дій і створення спеціальних організацій, направлених на збереження фондів під час воєнних дій. Окрема увага зосереджена на розгляді діяльності Американської бібліотечної асоціації та її Бібліотечної військової служби, як однієї з найважливіших інституцій, що зосереджувалася на допомозі бібліотекам і солдатам у воєнний час.

Ключові слова: бібліотека у воєнний час, Американська бібліотечна асоціація, Бібліотечна військова служба, Музей Хілла та Бібліотека рукописів, збереження фондів, Українська бібліотечна асоціація.

Постановка проблеми. Колекції та послуги бібліотек і суміжних установ, таких як музеї та архіви, є важливими складовими соціальної та інституційної пам'яті. Вони є як фізичними місцями інтелектуальної праці, так і сильними символічними місцями. Вони представляють національну та культурну ідентичність і прагнення. Великі національні та дослідницькі бібліотеки зазнають, як правило, повільного процесу змін з плином часу щодо того, що вони роблять, як вони це роблять і для кого. Тим не менш, величезні будівлі, в яких проявляється їхня фізична маса, спроектовані таким чином, щоб виражати вагу, міцність, постійність і безперервність. Ці бібліотеки часто входять до апарату уряду та вищої освіти, де вони відображають силу та престиж держави. Як інструменти, що гарантують знання, охорону пам'яті, розмаїття та культурну ідентичність народів, а також посередники критичного мислення, бібліотеки здавна зазнавали серйозних нападок під час воєнних протистоянь, незважаючи на те, що в Конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту та регулювання для застосування Гаазької конвенції (1954 р.) зазначено, що сторони, залучені в конфлікт, зобов'язуються поважати культурні цінності та не здійснювати проти них ворожих дій [3]. Зрозуміло, що Конвенція була прийнята вже після Другої світової війни і багато бібліотечних установ було знищено до цього, але війни продовжуються, а нападники не завжди прислуха-

ються до Конвенцій і продовжують намагатися знищувати культурну спадщину цілих народів.

Після початку війни росії проти нашої держави, питання збереження культурних цінностей, зокрема і бібліотек, на територіях, які страждають від бойових дій стає дуже актуальним, адже росіяни намагаються знищити народ України, нашу культуру і наші цінності. Так, за підрахунками Українського культурного фонду, станом на грудень 2022 р. понад 550 різних пам'яток та об'єктів культури були зруйновані внаслідок повномасштабного військового вторгнення росії на територію України, серед яких пошкоджено або повністю знищено принаймні 122 бібліотеки, у 21 із яких не лишилося жодного документа [1]. Саме тому, метою нашого дослідження ми визначаємо пошук можливих шляхів діяльності бібліотек та збереження їхніх фондів під час воєнних дій, заснований на огляді історії боротьби бібліотек за збереження фондів під час воєн та на розгляді створення і діяльності спеціальних інституцій, зосереджених на допомозі бібліотекам у воєнний час. Окремі аспекти досліджуваної проблеми, серед яких, виживання українських бібліотек під час Першої і Другої світових воєн відображені в працях А. Магурчак, Н. Г. Кашеварової, А. С. Білоцерківської, Є. О. Проценко та ін. Однак, у вітчизняній науці досі залишається недостатньо досліджена історія діяльності іноземних бібліотек під час воєнних дій і діяльність міжнародних інституцій, спеціалізованих на допомозі бібліотекам у воєнний час.

Виклад основного матеріалу. Бібліотеки – ще одна жертва війни, фанатизму та тоталітаризму. Щоразу, коли ми говоримо про знищення бібліотек, перший приклад, який спадає на думку, це Олександрійська бібліотека, знищена під час пожежі в 48 р. до н.е. під час громадянської війни за успадкування престолу Єгипту (досі не визначені ні походження пожежі, ні її точні наслідки).

Однак знищення книг у великих кількостях – добровільне, а не внаслідок нещасних випадків чи стихійних лих – під час збройних протистоянь отримало свої основні віхи в 20-му та 21-му століттях.

Так, наприклад, Перша світова війна призвела до втрати понад 300 тис. книг і тисячі рукописів, що зберігалися в бібліотеці Левенського католицького університету (Бельгія), які були перетворені на попіл. Найстаріший католицький університет у світі було відбудовано, але після німецької окупації під час Другої світової війни він знову згорів, забравши з собою 900 тис. книг. У цій війні німецькі бібліотеки зазнали величезних спустошень – наприклад, понад 2 млн примірників зникли з Берлінської державної бібліотеки (Staatsbibliothek), 500 тис. – з Баварської бібліотеки [4]. Не залишилася осторонь і Польща, яка втратила в полум'ї Національну бібліотеку Варшави, Бібліотеку Варшавського університету, Бібліотеку Рачинського та Бібліотеку Наукового Товариства Варшави.

15 лютого 1944 р. бомбардувальники союзників перетворили на руїни величезну частину італійського Абатства Монтекассіно VI століття, яке володі-

до однією з найбільших в Європі бібліотек античної й ранньохристиянської літератури [3]. Але серед цієї незбагненої шкоди щось таки вціліло – архіви абатства, які містили тисячі папських документів, першописних книг, рукописів на пергаменті, гравюр та окремих колекцій. Архівіст абатства, Мауро Інгуанес, діючи за власним бажанням зміг вивезти цінні рукописи письменників-романтиків Джона Кітса та Персі Біші Шеллі, зберігаючи їх у власній келії, а потім поклавши їх в ящики зі своїми речами. За словами доктора Данієля К. Гулло з Музею Хілла та Бібліотеки рукописів (Hill Museum & Manuscript Library – некомерційна організація, яка фотографує, каталогізує та надає вільний доступ до колекцій рукописів, що знаходяться в бібліотеках по всьому світу. HMML надає пріоритет рукописам, розташованим у регіонах, яким загрожує війна, політична нестабільність чи інші загрози.), М. Інгуанес навіть контрабандою перемістив їхній прах у речовий мішок і сховав його перед тим, як доставити до британського посольства після війни [3]. На цьому історія про роль Монтекассіно у збереженні літератури могла б закінчитися, але це не так. Д. Гулло пояснює у своїй лекції про збереження рукописів, яким загрожує війна та торгівля культурними цінностями, що ця подія допомогла започаткувати масову роботу з мікрофільмування бібліотек рукописів по всій Європі. Це була перша спроба, оскільки жодна організація ще не присвячувала себе збереженню малих і віддалених бібліотек, які особливо вразливі до знищення внаслідок конфлікту. Проект мікрофільму (Books from the HMML Basemen), який зрештою розвинувся в результаті цих зусиль, триває вже 50 років [3].

Крім того, всупереч Гаазькій конвенції, під час війни в Іраку 2003 р. Багдадська національна бібліотека також зазнала бомбардувань як британської, так і американської армій, внаслідок яких вона була пошкоджена пожежею. У вогні згоріли рукописи столітньої давності та інші історичні документи, деякі з часів Османської імперії. Як зазначив згодом новий директор, бібліотека втратила 60% архівних матеріалів, 25% загальних книжкових фондів та 95% рідкісних книжок [4].

Як видно, бібліотеки здавна відігравали роль у захисті цивільного населення та спільної спадщини, а також у поширенні інформації під час війни. З цієї причини вони також є звичайними цілями для загарбників. Але в деякі з найтемніших годин історії, бібліотеки та бібліотекарі, які в них працюють, довели, що вони набагато більше, ніж «сидячі качки» [4]. Під час Першої світової війни, наприклад, Бібліотечна військова служба Американської бібліотечної асоціації, про яку більш детально ми поговоримо нижче, організувала дві фінансові кампанії та збрала 5 млн доларів із громадських пожертв. На ці гроші вони побудували 36 табірних бібліотек за кошти Корпорації Карнегі та роздали приблизно 10 млн книг і журналів серед солдатів, які одужували після поранень, або для підняття морального духу на передовій.

Бібліотекарі також допомагали збирати розвідувальні дані під час Другої світової війни, коли було створено Міжвідомчий комітет із придбання інозем-

них видань (IDC). Туди входили американські бібліотекарі, які представляли себе за кордоном як американські чиновники, що збирають матеріали для Бібліотеки Конгресу та інших урядових бібліотек, «які, природно, зацікавлені в збереженні записів про нинішню кризу в нашій цивілізації» [6]. Потім зібрані ними матеріали використовувалися для пошуку будь-яких підказок щодо переміщення військ або іншої стратегічно корисної інформації.

Бібліотекарям Національної бібліотеки Іспанії також вдалося врятувати частину своїх колекцій під час громадянської війни в Іспанії, а громадяни Сараєво підставляли себе снайперам, щоб врятувати те, що залишилося від Національної бібліотеки Боснії та Герцеговини в Сараєво після того, як її розбомбили в 1992 р. під час конфлікту в Югославії.

Після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р., міжнародний бібліотечний світ також не залишився осторонь. Так, наприклад, написаний у лютому твіт Ніколаса Пула, генерального директора Бібліотечно-інформаційної асоціації Великобританії, став вірусним: «Прокляття. Дивлюся на повідомлення Української бібліотечної асоціації щодо скасування їхньої майбутньої конференції. В ньому по суті сказано: «Ми проведемо захід, щойно ми переможемо наших загарбників». Українські бібліотекарі, я вас підтримую» [3]. З початком вторгнення, Українська бібліотечна асоціація також продовжує регулярно публікувати оновлення на своєму веб-сайті, зокрема, у дописі від 9 травня 2022 зазначалося, що кожна публічна бібліотека Дніпропетровщини «вносить свій вклад у перемогу та виступає волонтерським центром, де плетуть маскувальні сітки, шийють подушки, чоловічу білизну, виготовляють розпізнавальні стрічки для оборони, допомагають збирати речі для переселенців, організують благодійні акції для збору коштів для ЗСУ» [3]. Варто також зазначити, що у відповідь на заяву Асоціації видавців і книгорозповсюджувачів України нинішній президент Міжнародної асоціації видавців відповів: «У мирний час книги мають потужну об'єднуючу силу. У часи конфлікту книги ще важливіші для виховання надії, підтримки примирення та зміцнення миру» [3]. Таким чином, міжнародна підтримка бібліотечного світу перебуває на боці України і підтримує її у боротьбі із російськими загарбниками, але, щоб зрозуміти яким чином нам необхідно діяти для підтримки наших бібліотек, треба зрозуміти як діяли національні, а потім і міжнародні бібліотечні установи під час минулих воєн. Отже, розглянемо історію становлення та діяльності Американської бібліотечної асоціації, на прикладі якої потім почали створюватися і інші національні бібліотечні асоціації, зокрема, і, українська.

Американська бібліотечна асоціація (АБА) була заснована 6 жовтня 1876 р., в останній день триденної зустрічі Конференції бібліотекарів під час Столітньої виставки у Філадельфії. Тепер відома як найбільша та найстаріша бібліотечна асоціація у світі, АБА починалася зі скромних починань. До 1917 р. асоціація була замкнутою професійною організацією. Зараз же, Міжнародна діяльність АБА дуже різноманітна: у складі асоціації кілька підрозділів за-

ймаються питаннями співробітництва бібліотек різних країн. Спочатку їх було шість. У 1919 р. член АБА Френк Волтер висловився за необхідність створити єдину спеціалізовану структуру у складі асоціації, і невдовзі вона була створена [7]. Спочатку її називали Комітетом, або Управлінням з міжнародних відносин, а з 1923 р. і по сьогодні – Комітетом з міжнародних відносин (IRC).

Сьогодні коло завдань IRC досить широке: контроль за реалізацією всіх міжнародних проектів та програм асоціації; обмін професійною інформацією, досвідом, знаннями, кадровими та бібліотечними ресурсами; реалізація міжнародних принципів бібліотечної роботи у США; участь у призначенні керівників бібліотечно-інформаційних організацій; популяризація діяльності асоціації; підтримка контактів із представниками бібліотек інших країн; заохочення участі американських бібліотекарів у міжнародних програмах АБА та ін.

У 1941 р. у складі АБА було створено Бюро міжнародних відносин (IRO) – структура, що координує дослідницькі програми АБА у галузі міжнародної бібліотечної справи, а також – професійний інформаційний центр для бібліотечних установ по всьому світу. Найважливіші міжнародні дослідження IRO, у тому числі «Бібліотечна справа в країнах, що розвиваються» дозволили свого часу виявити і вирішити такі важливі проблеми, як відсутність системи публічних бібліотек і національної бібліотеки ряду країн [7].

Круглий стіл з питань міжнародних відносин (IRRT) – робоча група у складі АБА, основні завдання якої – реалізація програм міжнародного обміну кадрами та координація міжнародного проекту «Sister Libraries», покликаною допомогти публічним та шкільним бібліотекам США у встановленні зв'язків з бібліотеками аналогічних типів інших країн [7]. IRRT організовує щорічні конференції, на яких обговорюються питання розвитку міжнародної бібліотечної справи, та видає видання «International Leads» з регулярними звітами про свою діяльність.

Першим же масштабним міжнародним проектом АБА стала програма з інформаційного забезпечення армії США та країн союзниць у роки Першої світової війни. Під час щорічної конференції АБА 1917 р. в Луїсвіллі, штат Кентуккі, АБА заснувала Бібліотечну військову службу (LWS), широкомасштабну програму залучення громадськості для надання книг і бібліотечних послуг американським солдатам у військових таборах у Сполучених Штатах і за кордоном [6]. LWS стала найамбітнішою програмою суспільних послуг, започаткованою асоціацією на той час, і її зусилля мали несподіваний успіх для маловідомої професійної організації з трохи більше ніж 3300 членів. LWS зосереджувався на зборі коштів і зборі книг у громадськості, створенні та комплектуванні бібліотек військових таборів переважно в Сполучених Штатах, а також наданні бібліотечних послуг у військових госпіталях. До 1920 р. LWS зібрав 5 млн дол. громадських пожертвувань, заснував 36 бібліотек, надав бібліотечні колекції понад 500 містам, і більше тисячі волонтерів брали участь у службі [7]. Незважаючи на сильний внутрішній фокус під час війни, обмеже-

ну кількість представників АБА було допущено до Франції. Ці представники координували роботу з іншими волонтерськими службами, такими як YMCA (Асоціація молодих християн) та Червоний Хрест, щоб роздавати книги американським військовослужбовцям на фронті. Закордонна служба АБА спочатку не мала постійної штаб-квартири. Але влітку 1918 р. YMCA запросила АБА поділитись приміщенням, дозволяючи АБА встановити більш стабільну присутність у Парижі. Результатом переїзду стало відкриття Паризької бібліотеки АБА 29 серпня 1918 р. [2]. Бібліотека слугувала штаб-квартирою АБА у Франції, бібліотекою для солдатів та англомовних жителів Франції та прикладом американської публічної бібліотеки.

LWS продовжив свою роботу після перемир'я, і більше американських бібліотекарів було допущено до Європи. Обслуговування продовжувало залишатися на передньому плані місії LWS, оскільки бібліотекарі були зосереджені на підтримці морального духу американських солдатів, які чекали повернення додому з військових таборів і госпіталів у Європі. Програми варіювалися від простого надання місця для читання до освіти та професійної підготовки для підготовки американських солдатів до повернення до цивільного життя. У липні 1919 р. бібліотекар і офіцер з питань реклами АБА, Мері Ейлін Ахерн, повідомила про солдата, який сказав їй, що книги – це єдине, що тримає його здоровим [6].

До кінця 1919 р. багато заходів LWS були завершені. АБА передала більшу частину своєї воєнної колекції та функцій федеральному уряду США. Однак виникали запитання щодо того, що буде з бібліотекою в Парижі та її колекцією. Був загальний інтерес з боку англомовної громадськості підтримувати бібліотеку. У доповіді, зробленій під час конференції АБА, виконавчий секретар Карл Мілам зазначив: «Паризька бібліотека продовжує працювати незалежно від того, робимо ми для цього щось чи ні. Американські бізнесмени, англомовні люди, зацікавилися – були в захваті – ідеєю продовження Паризької бібліотеки» [2].

За підтримки продовження існування бібліотеки в 1920 р. було засновано Американську бібліотеку в Парижі (ALP). Незважаючи на те, що ALP і АБА стали незалежними організаціями, вони залишалися взаємопов'язаними. Асоціація забезпечила фінансування діяльності ALP у перші кілька років і призначила одну третину опікунської ради ALP [2]. Незважаючи на те, що АБА вже не так взаємопов'язана з ALP, як раніше, однак вона все ще має представника в раді опікунів ALP, і ці відносини тривають останні 100 років. Цей зв'язок між двома організаціями, починаючи з LWS і до сьогодення, представлений в Архіві Американської бібліотечної асоціації.

Істотний внесок АБА у інформаційну боротьбу із противником визнало і Міністерство оборони США. Саме тому польові бібліотеки створювалися під час Другої світової війни. Цього разу АБА активно співпрацювала з міжнарод-

ною організацією Червоного Хреста та Бібліотечною асоціацією Великобританії, забезпечуючи інформацією військовослужбовців та евакуйованих [7].

АБА активно виступала і за міжнародний обмін інформаційними ресурсами. Першою у цьому напрямі була програма «Книги для Європи» – постачання книг американських авторів до європейських бібліотек. Вона мала особливе значення для повоєнного відновлення фондів бібліотек. Було реалізовано ще кілька аналогічних програм: «Книги для Китаю» (у рамках культурної співпраці США та Китаю), «Книги для Латинської Америки» (спрямована на підтримку соціально-економічного розвитку країн регіону).

Прагнення АБА до обміну науково-практичним досвідом призвело до заснування власних бібліотечних установ у низці країн. Наслідуючи загальний зовнішньополітичний курс США середини ХХ ст., спрямований на зміцнення позицій у країнах Латинської Америки, АБА заснувала бібліотеки в столицях Мексики, Уругваю і Нікарагуа. Між цими країнами та США налагодився обмін інформаційними ресурсами. Найбільший проект АБА того періоду – створення Міжнародної молодіжної бібліотеки (International Youth Library) у Мюнхені [7].

Серед заслуг АБА – консолідація бібліотечної спільноти після Першої світової війни. На конференції у Філадельфії (1926 р.), присвяченій 50-річному ювілею організації, а також на міжнародному бібліотечно-бібліографічному конгресі в Римі (1929 р.), організованому зусиллями АБА, обговорювалися значущі для бібліотечної справи питання, у тому числі відновлення у роки війни [6].

Щоб подолати роз'єднаність національних бібліотечних асоціацій у період Другої світової війни, у 1942 р. у складі АБА було створено Раду національних бібліотечних асоціацій [7]. Демократичні цінності, які активно просуваються АБА, і здавалися революційними бібліотекарям багатьох країн, багато в чому визначили деякі ключові принципи роботи сучасних бібліотек у всьому світі. Такі ідеї, як вільний і рівний доступ до інформаційних ресурсів, інтелектуальна свобода та неприпустимість цензури, убезпечили бібліотечну спільноту США від впливу політичних подій на роботу бібліотек. АБА демонструвала, що неприпустимо дискримінувати читачів та бібліотекарів за якоюсь ознакою і необхідно приділяти увагу всім категоріям користувачів.

Крім того, АБА не залишається осторонь того, що відбувається в світі і на сьогоднішній день, тому, після початку повномасштабного вторгнення росії в Україну (АБА) у співпраці з Українською бібліотечною асоціацією (УБА) заснували фонд АБА Ukraine Library Relief Fund, який збирає пожертви для української бібліотечної спільноти, яка стикається з викликами війни [5]. Від початку російської агресії десятки бібліотек у містах і селищах по всій Україні були серйозно пошкоджені або зруйновані. Українські бібліотекарі тримають бібліотеки відкритими якомога довше та імпровізують, щоб надавати послуги людям. Так, у Кременній міська бібліотека надавала послуги кілька годин на тиждень, оскільки точилися вуличні бої. А в Харкові бібліотекарі організували

спливаючу бібліотеку в столичному транспорті, де переховувалися родини. Бібліотека Харківської міської ради організувала на станції метро, де перебували родини, відкриту бібліотеку [5].

Окрім руйнування та пошкодження бібліотек у зонах бойових дій, існують значні проблеми, пов'язані з обслуговуванням людей, переміщених через бойові дії. Бібліотеки не мають достатньо комп'ютерів, щоб переміщені особи могли використовувати їх для спілкування з родичами або для пошуку роботи, онлайн-навчання тощо. Кошти, які збирає фонд АБА Ukraine Library Relief Fund, допомагає придбати комп'ютери, програмне забезпечення та інші ресурси для бібліотек. Пожертви також допомагають підтримати невідкладні потреби у ремонті, наприклад, скління вікон і ремонт дахів, пошкоджених вибухами та вибуховими хвилями, щоб бібліотеки залишалися відкритими. УБА намагається надавати також невелику підтримку бібліотекарам і бібліотечним працівникам, які потрапили в небезпеку, поранені або переміщені та потребують фінансової допомоги.

Висновки. Протягом останніх кількох століть історія більшості народів була відзначена війнами та революціями. Роль бібліотеки як символу культури частково полягала в тому, щоб діяти як особливий вид постійного сховища письмової спадщини. Таким чином, поєднання «бібліотеки» з революцією та трансформацією, з турбулентністю та конфліктом виглядає дивним зіставленням протилежних ідей. Проте бібліотека та бібліотекарі завжди відігравали певну роль – хоча, можливо, зрідка головну – як жертви чи агенти в подіях, що характеризують періоди соціальних потрясінь. Розглянувши історію боротьби бібліотек за збереження фондів під час воєнних дій, можна відзначити, що здавна основну роль у цьому відігравали саме працівники бібліотеки, бо саме вони розуміли значущість колекцій і, в деяких випадках, власноруч рятували культурні цінності. Крім того, розглянувши діяльність Бібліотечної військової служби стає зрозумілим, наскільки важливо допомагати підтримувати моральний дух солдатів і населення під час воєнних дій, розповсюджуючи книжки і знання, що також треба враховувати в діяльності бібліотеки в воєнних час, особливо на тимчасово окупованих територіях. Відзначимо також і роль Української бібліотечної асоціації, яка, разом з Американською бібліотечною асоціацією під час триваючих воєнних дій допомагає бібліотекарам і бібліотечним працівникам, збираючи пожертви для української бібліотечної спільноти, яка стикається з викликами війни. Нам здається, що зараз, одним з найважливіших можливостей для збереження бібліотечних фондів під час війни може стати спроба створення в Україні організації на кшталт Музею Хілла та Бібліотеки рукописів, яка буде фотографувати, каталогізувати колекції рукописів та рідкісних видань, що знаходяться в бібліотеках по всій Україні, особливо в маленьких містах чи селищах, де знаходяться видання, що характеризують саме історію свого певного району чи області і яких немає в інших місцях. Через

те, що росія намагається знищити українську націю, саме збереження таких ключових для кожного регіону цінностей стає дуже важливим для консолідації українського суспільства та подальшого культурного розвитку української нації на всій території України.

Список використаної літератури:

1. Мапа культурних втрат [Електронний ресурс] // Український культурний фонд. – Електрон. дані. – [Україна, 2022]. – Режим доступу: <https://uaculture.org/culture-loss/> (дата звернення: 03.03.2023). – Загол. з екрана.
2. *Bertram C.S.* The American Library Association and the American Library in Paris: A 100 Year Legacy and Connection in the Archives [Electronic resource] / C.S. Bertram // *IdeAs*. – 2021. – № 17. Available at: <http://journals.openedition.org/ideas/11121> (access: 12.03.2023). – Title from the screen.
3. *Dearborn L.* The Vital Role of Libraries in Wartime [Electronic resource] / L. Dearborn // *LitReactor*. – Electronic data. – 2022, 14 June. – Available at: <https://litreactor.com/columns/the-vital-role-of-libraries-in-wartime> (access: 22.03.2023) – Title from the screen.
4. *Herrero I.* Las bibliotecas también son víctimas en las guerras [Electronic resource] / I. Herrero // *Biblogtecarios*. – Electronic data. – 2017, 8 August. – Available at: <https://www.biblogtecarios.es/inmaherrero/las-bibliotecas-tambien-son-victimas-en-las-guerras/> (access: 12.04.2023) – Title from the screen.
5. *Morehart P.* You Can Help Ukraine's Libraries [Electronic resource] / P. Morehart // *Americal Library Association*. – Electronic data. – Chicago, IL, 2023. – Available at: <https://ilovelibraries.org/article/you-can-help-ukraines-libraries/> (access: 10.04.2023) – Title from the screen.
6. *Rayward W.B.* Libraries in Times of War, Revolution and Social Change / W.B. Rayward, C. Jenkins // *Library Trends*. – 2007. – Vol. 55, no. 3. – P. 361–369.
7. *War Service Library book* [Electronic resource] // *Americal Library Association*. – Electronic data. – Chicago, IL, 2023. – Available at: <https://www.ala.org/tools/war-service-library-book> (access: 09.04.2023). – Title from the screen.

References

- [1]. *Mapa kulturnykh vtrat* [Map of cultural losses]. *Ukrainskyi kulturnyi fond [Ukrainian Cultural Fund]*. Available at: <https://uaculture.org/culture-loss/> (accessed 03.03.2023).
- [2]. *Bertram C.S.* The American Library Association and the American Library in Paris: A 100 Year Legacy and Connection in the Archives. *IdeAs*. 2021, no. 17. Available at: <http://journals.openedition.org/ideas/11121> (access: 12.03.2023).
- [3]. *Dearborn L.* The Vital Role of Libraries in Wartime. *LitReactor*. Available at: <https://litreactor.com/columns/the-vital-role-of-libraries-in-wartime> (access: 22.03.2023).
- [4]. *Herrero I.* Las bibliotecas también son víctimas en las guerras. *Biblogtecarios*. Available at: <https://www.biblogtecarios.es/inmaherrero/las-bibliotecas-tambien-son-victimas-en-las-guerras/> (access: 12.04.2023).
- [5]. *Morehart P.* You Can Help Ukraine's Libraries. *Americal Library Association*. Available at: <https://ilovelibraries.org/article/you-can-help-ukraines-libraries/> (access: 10.04.2023).
- [6]. *Rayward W. B., Jenkins C.* Libraries in Times of War, Revolution and Social Change. *Library Trends*. 2007, vol. 55, no. 3, pp. 361–369.
- [7]. *War Service Library book*. *Americal Library Association*. Available at: <https://www.ala.org/tools/war-service-library-book> (access: 09.04.2023).

Надійшла 14.04.2023 р.

Makarova O.I.,
Research Assistant
of the V.I. Vernadsky National Library of Ukraine
62 Volodymyrska St., Kyiv, 01033, Ukraine
tel.: (044) 218 14 13
e-mail: elenita.makarova@gmail.com
orcid: <https://orcid.org/0000-0002-1003-025X>

THE IMPORTANT ROLE OF THE LIBRARY IN WARTIME: PAST AND PRESENT

Summary

As instruments of guaranteed knowledge, safeguarding memory, diversity and cultural identity of people, libraries during all its existence have been severely attacked during military confrontations. With the start of Russia's war against Ukraine, the issue of preserving cultural values, including libraries, in the territories suffering from hostilities becomes very urgent, because russians are trying to destroy Ukrainian people, culture and values. The purpose of our research was to find possible ways of library activity and the reservation of their collections during military operations, based on a review of history of the struggle of libraries for the reservation of their collections during wars and on consideration of the activity of the American Library Association and its Library War Service, as one of the most important institution, focused on helping libraries and soldiers during wartime. Having considered the history of the activities of libraries during the war, it can be noted that the main role in the reservation of the funds was played by the library employees, because they understood the significance of the collections and, in some cases, saved cultural values with their own hands. A consideration of the activities of the American Library Service's War Library makes it clear how important it is to help soldiers and people during wartime by distributing books and knowledge that prove beneficial to support morale. We also noted the role of the Ukrainian Library Association, which, together with the American Library Association, currently helps librarians and library workers by collecting donations for the Ukrainian library community, which is facing the challenges of war. In addition, in our opinion, one of the most important opportunities for the reservation of library funds during the war may be an attempt to create an organization in Ukraine like the Hill Museum and the Manuscript Library, which will photograph and catalog the collections of manuscripts and rare publications from the libraries of throughout Ukraine, especially in small towns or villages, where there are publications that characterize the history of their specific district or region and which are impossible to found elsewhere. Due to the fact that Russia is trying to destroy the Ukrainian nation, the reservation of such key values of each region becomes very important for the consolidation of Ukrainian society and the further cultural development of the Ukrainian nation throughout the territory of Ukraine.

Keywords: library in wartime, American Library Association, Library War Service, Hill Museum and Manuscript Library, preservation of collections, Ukrainian Library Association.